

تبیین چگونگی شکل‌گیری و توسعه شهر منجیل

شهرام امیرانتخابی^۱

عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور، ایران

مینا حسنلو

کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۳/۱۳ تاریخ صدور پذیرش: ۱۳۹۷/۰۷/۱۹

چکیده

بافت و ساختار شهرهای امروزی حاصل فرآیندی است که از سال‌های بسیار دور آغاز شده و تحت تاثیر نیروهای مختلفی از قبیل زمان، نیروهای اداری، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی شکل گرفته است. این ساختار و بافت جواب‌گوی دوره‌های گوناگون تاریخی بوده و در واقع شهر محل تجلی نیازها و اراده ساکنان آن است. پژوهش حاضر تلاشی است در جهت شناسایی فرایند شکل‌گیری و تکوین شهر منجیل و روند تغییرات اراضی طی سالهای ۱۳۷۷ الی ۱۳۹۳ در گذر زمان است. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است، بدین منظور با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی به جمع‌آوری داده‌ها پرداخته و جهت استخراج کلاسهای طیفی از شبکه عصبی مصنوعی و مدل تغییرات زمین در نرم افزار ادریسی و سیستم اطلاعات جغرافیایی استفاده شده است. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که روند تغییرات سایر کاربریها به نفع اراضی ساخته شده با بیشترین میزان تغییرات از ۲۰۲ هکتار در سال ۱۳۷۷ به ۴۰۵،۳ هکتار در سال ۱۳۹۳ رسیده است. عواملی چون قرار گرفتن در محور ارتباطی رشت - قزوین، وجود سد منجلیل و رودخانه‌های پرآبی چون سپید رود، وجود پادگان‌های نظامی و نیرگانه‌های بادی در این منطقه از مهمترین عوامل تاثیرگذار در شکل‌گیری و توسعه شهر منجیل در طول تاریخ بوده است.

واژگان کلیدی: ساختار شهری - توسعه شهری - بافت شهری - شهر منجیل

مقدمه

شهر سیستم متشکلی از داده‌های فیزیکی، اقتصادی، اجتماعی، انسانی و فرهنگی است که به حالت ترکیب و ارتباط با هم مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد. بدیهی است اگر هم کنش‌های بین عوامل سازنده فضای شهری در شرایط مساعد انجام پذیرد رشد شهر موزون، پویا و توأم با نوسازی و نوآوری خواهد بود و در صورتی که رشد در زمینه‌ی نامناسب گسیخته انجام شود و ارتباط منطقی بین فضا، انسان‌ها و کار و تولید شهری از سویی و بین شهر و مجموعه‌ای از سیستم‌های شهری وسیعی که شهر در داخل آن مجموعه قرار گرفته از سوی دیگر برقرار نشود شهر بسیار فرسوده، و رو به زوال خواهد بود (باقری، ۱۳۹۰: ۱۵۵).

شهر واحد مورفولوژیکی، اجتماعی و فرهنگی است که برحسب نقش و عملکردی که دارد جایگاه خود را در سلسله مراتب شهری می‌یابد و در کل اقتصاد ناحیه‌ای و ملی به مقتضای اندام، وزن و نقش خود اثر می‌گذارد. شناخت شهر و تحولات موجود در آن جهت تأمین تداوم و توالی در رشد و توسعه‌ی آن امری اجتناب‌ناپذیر بوده و تجربیات و نتایجی که در طول تاریخ به بهای گران حاصل شده نمی‌توان نادیده گرفت (بدرگر، ۱۳۸۲: ۳۰).

بافت و ساختار شهرهای امروزی حاصل فرآیندی است که از سال‌های بسیار دور آغاز شده و تحت تاثیر نیروهای مختلفی، از قبیل زمان، اداری، اقتصادی، سیاسی و نیروی اجتماعی شکل گرفته است. این ساختار و بافت جابجایی دوره‌های گوناگون تاریخی بوده و در واقع شهر، محل تجلی نیازها و اراده ساکنان آن است. مرور تاریخی رشد شهر طی دوره‌های گوناگون می‌تواند منجر به دریافت اطلاعات جامعی از شرایط اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در هر دوره باشد. این امر، حاصل رابطه متقابل تغییر شرایط و تجدید ساختارهای شهر است که توانسته با اعمال این تغییرات و با به روزرسانی بافت و ساختار از تغییرات اجتماعی عقب نمانده و شرایط زیست را به نحو مطلوبی فراهم نماید (بتلی، ۱۹۹۹: ۸۸). عوامل و نیروهای مختلفی در تحول و تغییر شکل کالبدی شهرها موثر هستند. عوامل اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و جغرافیایی از مهمترین عوامل در فرایند شکل‌گیری و توسعه شهرها در طول تاریخ تا به امروز بوده است (بدرگر، ۱۳۸۲: ۳۴).

در این زمینه نیروهای تاثیرگذار بر تحولات کالبدی شهرها را می‌توان به پنج نیرو و مولفه تفکیک نمود که به صورت مجرد یا در ترکیب زمان یا همان تاثیر فرهنگ و گذشته تاریخی است. این نیرو، محصول سالها تجربه ساکنین و توجه به شرایط اقلیمی و ارزش‌های اجتماعی است. هر ساخت و ساز جدیدی بر اساس سابقه تاریخی، خواست‌ها و نیازهای اجتماعی و زیست محیطی صورت می‌گیرد و نتیجه‌ی آن، ظهور بافت‌های انداموار شهری است که در اغلب بافت‌های سنتی و قدیمی می‌توان آن را مشاهده نمود. یکی از ویژگیهای این بافت‌ها، وجود نوعی همگنی و تناسب بافت با ارزش‌ها و ویژگی‌های طبیعی است که منعکس‌کننده هویت شهری است. بتلی (۱۹۹۹: ۸۷) معتقد است در نتیجه نیروی زمان، می‌کند. بر اساس این دیدگاه، شرایط تاریخی نیازهایی دارد و از قوانین غیر قابل انعطافی پیروی می‌کند و فرم شهر، در حقیقت پاسخی است منطقی به این نیازها (الین، ۲۰۰۶: ۱۳۵).

دومین نیرو در توسعه بافت کالبدی شهرها را می‌توان نیروی اداری نامید که با تهیه طرح‌های توسعه شهری سعی می‌کند کنترل‌های اداری را جایگزین نیروهای تاریخی کند. احداث شبکه‌های شطرنجی، صدور پروانه ساختمانی توسط شهرداری و نظارت بر ساخت و سازها از جمله ساز و کار اداری در توسعه و گسترش بافت‌های جدید

محسوب می‌شود. ظهور بافت‌های منظم شهری حاصل تاثیر نیروهای اداری بر بافت کالبدی شهرهاست. این گونه شهرها را می‌توان شهرهای دیاگرامی (واجد طرح و نقشه) نامید.

نیروی سومی می‌شود که می‌توان آن را نیروی اقتصادی (یا نیروی سرمایه) نامید. نیاز روزافزون شهرداری‌ها به منابع مالی جدید، زمینه را برای حضور پررنگ‌تر این نیرو فراهم می‌کند. ریچارد راجرز معتقد است، بسیاری از محصولات معماری و شهرسازی امروز، تولید برآمده از نیروهای اقتصادی و بازار سرمایه است تا حاصل ایده و عمل برنامه‌ریزان و معماران شهری (راجرز، ۱۳۸۷: ۴۴).

چهارمین نیرو را می‌توان نیروی سیاسی است. شهر، مکان‌های تجلی قدرت و به تعبیری دیگر نمادی از شکوه و جلال حکومت‌ها می‌باشد. قدرت در هر جامعه‌ای تلاش می‌کند تا محیط، مکان و فضا را تحت کنترل قرار دهد. شهر فضایی است که توسط قدرت مدیریت می‌شود اگرچه این توده‌های بی‌قدرت اند که در عمل آن را اشغال می‌کنند (فیسک، ۱۹۹۳: ۲۳۳).

پنجمین نیرو، نیروی اجتماعی است. حاکمیت نیروهای اجتماعی حاصل ضرورت توجه به ارزش‌های اجتماعی و مصالح بلند مدت جامعه است. آنچه که در بافت‌های شهری حاصل از حاکمیت نیروی اجتماعی می‌توان مشاهده نمود، نقش این بافت‌ها در ساماندهی نظام اجتماعی و ایجاد تشکلهای جمعی (احزاب سیاسی، سازمان‌های غیر دولتی) در محیط‌های شهری است.

تاثیر نیروهای اجتماعی موجب می‌گردد تا بافت کالبدی شهرها، امکان و بستر لازم را برای تقویت مناسبات اجتماعی و در نتیجه احساس تعلق به اجتماع ساکن فراهم نماید (اردشیری و همکاران، ۱۳۸۵: ۴۴-۴۳). به عبارت دیگر فضای داخلی شهرها تحت تاثیر عواملی چون شرایط طبیعی و اقلیمی، نیروهای اقتصادی و مالی، نیروهای سیاسی و مدیریتی و نیروهای اجتماعی و فرهنگی دچار تحول و تطور می‌گردند. بدیهی است هدایت تحولات شهر در قالب اجرای طرح‌های توسعه شهری، نیازمند دانش کافی تاثیر این عوامل در تولید فضاهای شهری است. از طرفی دیگر، یکی از محورهای آشنایی با ساز و کار تغییرات شهری، شناسایی نیروهای موثر بر تغییرات شهری، شناسایی نیروهای موثر بر تغییرات شهری و آگاهی از بازتاب‌های این نیروها بر بافت کالبدی شهرهاست.

افزایش جمعیت در طول زمان اثرات خود را در ابعاد مختلف بر روی ویژگی‌های کالبدی و اجتماعی و اقتصادی نقاط شهری و روستایی می‌گذارد. رشد شتاب زده اساس زندگی شهری را تحت تاثیر قرار داده و سبب توسعه شهر بدون طرح و برنامه شده و این منجر به از بین رفتن اراضی اطراف شهری تغییر کاربردی آنها شده از این زمین‌ها برای نیازمندی وابسته به شهر استفاده می‌شود و در نتیجه باعث از بین رفتن فعالیت‌های کشاورزی و دامداری شده و تبع آن هجوم مردم به شهر و رشد و توسعه ناموزون و به وجد آمدن مشاغل کاذب و غیر رسمی می‌شود. شهر منجیل به دلیل عوامل جغرافیایی از جمله وجود کوه‌های مرتفع و بلند در شمال و سد پرآب ودائمی سفید رود در جنوب و وجود رودخانه‌ی آب بر و اراضی و باغات زیتون در شرق و ابتدای ورودی شهر، منجر به شکل‌گیری شهر به صورت خطی از شرق به غرب شده است. در این راستا پژوهش حاضر درصدد شناسایی عوامل تاثیرگذار بر شکل‌گیری و توسعه شهر منجیل می‌باشد. بر این اساس این پژوهش می‌خواهد به این سوال اساسی پاسخ دهد که براساسی از میان عوامل‌های ارتباطی، کشاورزی، سیاسی و عامل توریستی کدام عامل مهمترین دلیل شکل‌گیری و

توسعه شهر منجیل بوده است. بر همین اساس این پژوهش با استفاده از داده‌های حاصل از مطالعه اسنادی سوالات تحقیق به شرح زیر مطرح می‌گردد.

- ۱- روند تغییرات کاربری اراضی شهر منجیل طی سالهای ۱۳۷۷ الی ۱۳۹۳ چگونه بوده است؟
- ۲- عامل آب و کشاورزی چه تاثیری در پیدایش و توسعه شهر منجیل داشته است؟
- ۳- عامل توریسم و قرار گرفتن شهر منجیل در محور ارتباطی غرب به شرق چه تاثیری در پیدایش و توسعه شهر داشته است؟

۴- عامل باد و وجود نیروگاه بادی چه تاثیری در پیدایش و توسعه شهر داشته است؟

اهداف تحقیق

۱- شناخت چگونگی پیدایش و توسعه ی شهر منجیل

۲- شناخت عوامل مؤثر در توسعه ی شهر

۳- سنجش تغییرات کاربری اراضی شهر منجیل

به جرأت می‌توان گفت در زمینه ی پیدایش و توسعه ی شهر منجیل تحقیقاتی انجام نگرفته است فقط می‌توان به مطالعاتی در مورد ارزیابی طرح هادی آب بر و چگونگی تهیه ی طرح هادی شهرکه در آن به پتانسیل های موجود در شهر و آمار و اطلاعاتی که توسط سازمان برنامه و بودجه منتشر شده است اشاره کرد. با این حال به چند نمونه از پژوهش های صورت گرفته در منابع داخلی و خارجی اشاره می‌نماییم:

- یوسفی فر، شهرام (۱۳۹۰) الگوهای پیدایش شهر و شهرنشینی در تاریخ ایران: در پژوهش حاضر موضوع روندهای غالب در ظهور و تکامل مناسبات شهری در تاریخ ایران، با نظر به این مسئله مورد بررسی قرار می‌گیرد که آیا این روند با عنوان نتیجه تکامل طبیعی مناسبات اجتماعی ایران تحقق می پذیرفت یا این که روند مزبور تحت تاثیر عوامل غیر یکسانی قرار داشته است؟ نتایج نشان می‌دهد که برخلاف نظریات رایج، پدیده ی شهرنشینی در ایران دارای منشاء متنوع بوده و از این رو عامل سیاسی بیش از یک متغیر تاثیرگذار، نباید در نظر گرفته شود.

قلی پور و همکاران (۱۳۸۹) بررسی عوامل مؤثر در شکل‌گیری تصویر شهر در راستای برندسازی موثر شهری: یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که اولویت اجزای تشکیل‌دهنده ی مدل «شکل‌گیری تصویردرونی شهر تهران» به ترتیب؛ بعد اقتصاد و تجارت، دامنه ی خدمات، جایگاه بین‌المللی شهر، زیرساخت حمل و نقل و ارتباطات و ترافیک، مسائل اجتماعی، صیانت از آثار تاریخی، محیط زیست، جاذبه معماری و شهری، خویشن‌شناسی شهروندان، فرهنگ و بعد دانشگاه و آموزش می‌باشد.

خلیل آبادی و همکاران (۱۳۸۹) نقش تاریخی وقف در توسعه و شکل‌گیری شهرهای اسلامی: در این مقاله، نقش تاریخی وقف در شکل‌گیری و توسعه فضاهای کالبدی شهرهای ایرانی- اسلامی به ویژه اصفهان مورد بررسی و تبیین قرار می‌گیرد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که اراضی وقفی در شهرهای اسلامی ایران، به ویژه شهر اصفهان، موجب گرایش آن به توسعه افقی بوده و این گرایش از محل زمین های وقفی به سمت پیرامون شهر کمتر شده است.

فرهودی (۱۳۸۵) چگونگی شکل‌گیری شهر پاکدشت: طبق مطالعات انجام شده توسط محقق عوامل موثر بر شکل‌گیری و توسعه شهر پاکدشت، قیمت ارزان زمین، مسکن و اجاره آن و استقرار واحدهای صنعتی و کارگاهی بویژه در اطراف شناخته شده است. در انتها نیز دلایل مهاجرت به این شهر و توسعه فضایی آن عنوان گردیده است. پونیا، میلپ و همکار (۲۰۱۲) استفاده از مدل آنتروپی برای ارزیابی رشد شهری جیپور هند: نتایج پژوهش نشان می‌دهد که نرخ رشد گسترش فیزیکی شهر در جیپور از نرخ رشد جمعیت پیشی گرفته است. آنتروپی شانون فرم پراکنده‌ای از رشد شهری را تا سال ۲۰۰۰ و پس از آن فشردگی نسبی در سال ۲۰۰۶ نمایش می‌دهد.

ژائو، ژینگ و همکاران (۲۰۰۶) ارزیابی توسعه شهری و تغییرات کاربری اراضی با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی و سنجش از راه دور شیجیاژ وانگ چین: سنجش توسعه شهری و تغییرات کاربری اراضی طی سالهای ۱۹۸۷ الی ۲۰۰۱ نشان از تغییرات توسعه شهری است. در یک بررسی کلی نتایج نشان می‌دهد که تعداد جمعیت، وضعیت ترافیکی، صنعتی شدن و سیاست‌ها از عمده‌ترین عوامل موثر در توسعه شهری هستند.

النازیر، رامادان و همکاران (۲۰۰۴) ارزیابی رشد شهری با استفاده از ماهواره سنجش از راه دور شائوژنگ چین: تحلیل نقشه‌های طبقه‌بندی شده طی سالهای ۱۹۸۴ الی ۲۰۰۰ نشان می‌دهد که رشد فیزیکی شهر طی تغییرات زمین‌های کشاورزی و منابع آبی بسیار ناگوار بوده است. نتایج این پژوهش عمدتاً بر نیازمندی ظرفیت‌سازی توسعه پایدار شهری تاکید می‌کند.

عوامل مؤثر در توسعه فیزیکی شهرها

الف) عوامل طبیعی و توسعه شهر

استقرار و توسعه فیزیکی شهرها، در وهله اول، تاریخ شرایط محیطی و جغرافیای آن‌هاست. فضاهای مجاور شهری در ارتباط با عوامل گوناگون محیط طبیعی، از جمله شکل ناهمواریها، و همجواری آنها با عوارض طبیعی، مانند کوه، دشت، رودخانه، جلگه و سواحل دریا و شرایط اقلیمی حاکم بر آنها در چگونگی توسعه شهرها نقش تعیین‌کننده ای دارند، به طوری که شهرها به تبعیت از این شرایط شکل می‌گیرند و ضمن برقراری ارتباط با یکدیگر، به رشد و توسعه خود ادامه می‌دهند. این شرایط در تعیین نقش اندازه شهرها و روستاها سهم عمده ای دارند و مناسب بودن محیط‌های جغرافیایی به صورت ناحیه ای، تأثیر به‌سزایی در روند شکل‌گیری و توسعه آنها خواهد داشت (بولارد، ۲۰۰۳: ۳۲). عواملی مانند: موقعیت جغرافیایی، ارتفاع از سطح دریا، شکل ناهمواری، آب و هوا، خاک و پوشش گیاهی و شبکه ی آب‌ها، هر یک به‌گونه ای در پیدایش و شکل‌گیری، وسعت و گسترش مراکز شهری و تعیین نقش آن‌ها مؤثراند و هر کدام به صورت مجزا یا مشترک در ارتباط با عملکرد نسبی آن‌ها در شرایط حاکم بر جغرافیای منطقه، سیمای کنونی شهرها و روستاهای ایران را متأثر می‌سازند.

ب) عامل اقتصادی و توسعه شهر

پایه ی اصلی مطالعات شهرسازی و طراحی شهری، مطالعه ی پایه ی اقتصادی شهر است که بر اساس آن اشتغال، جمعیت، درآمد و نهایتاً میزان نیاز به فضا مشخص می‌شود (شيعه، ۱۳۸۰: ۱۱۶). به این ترتیب سرنوشت هر شهری با میزان و چگونگی فعالیت‌های تولید و درآمدزایی آن معلوم می‌شود. اصولاً علل پیدایش، توسعه و رونق شهرها قبل از هر چیز دیگر اقتصادی است. شهرهایی که در سر راه‌های اصلی ارتباطی (مانند جاده ابریشم) قرار گرفته‌اند،

شهرهای بندری و شهرهایی که در کنار مراکز کشاورزی و صنعتی به وجود آمده‌اند، پیدایش و رونق خود را صرف نظر از نوع فعالیت اقتصادی (خدماتی، کشاورزی یا صنعتی) مدیون عامل یا عواملی هستند که موجب ایجاد درآمد برای محل می‌شود. زیرا تولید و توزیع کالا و خدمات: اشتغال به وجود می‌آورد و وجود زمینه‌های اشتغال موجب جذب افراد به محل خواهد گردید (بحرینی، ۱۳۷۷: ۱۴۸). بنابراین می‌توان گفت که توسعه‌ی فیزیکی و اندازه‌ی هر شهر، ارتباط مستقیمی با میزان اشتغال شهری دارد (حسین زاده، دلیر، ۱۳۸۰: ۱۱۶).

از جمله عوامل اقتصادی که شهر را به وجود می‌آورد و به آن نقش می‌دهد، نوع فعالیت اقتصادی حاکم بر شهر است. این فعالیت ناشی از امکانات مساعد ناحیه‌ای و روستاهای پیرامونی آن است و در این ارتباط، عامل ارتباطات و حمل و نقل نقش مهمی را به عهده داشته و دارد، زیرا به نقل و انتقال منابع اولیه و کالاهای مورد نیاز مراکز شهری و دیگر محصولات کشاورزی تسریع می‌بخشد و در آن نواحی که امر ارتباط آسان است، مراکز شهری بیشتری شکل می‌یابند (ریچارد، ۲۰۰۲: ۲۸۲).

پ) عامل اجتماعی و توسعه شهر

در مطالعات شهری، به موازات بررسی خصوصیات توپوگرافی طبیعی و ساختمان، لازم است به توپوگرافی اجتماعی گروه‌های مستقر در شهرها نیز توجه شود. مقصود از آن بررسی منزلت‌های اجتماعی محله‌های مختلف شهر است که هر یک به تناسب امکانات و چشم اندازه‌ها، ساختمانهای فضایی معینی را در محیط به وجود می‌آورند. توپوگرافی اجتماعی می‌تواند توضیح لایه بندهای اجتماعی موجود در شهرها را با توجه به خصوصیات فرهنگی، معیشتی، مسکونی و رفتاری آنان مورد توجه قرار داده و در تصمیم‌گیریهای شهری، حدود فعالیت و چگونگی برخورد با آنها را مشخص کند. در جغرافیای اجتماعی شهرها توپوگرافی اجتماعی مبنای سنجش جدایی‌گزینی اقشار مختلف ساکن شهرها به شمار می‌رود، که ممکن است به دلایل قومی، نژادی، دینی و مذهبی و یا به علل دیگر جدای از هم باشند (رهنمایی، ۱۳۶۹: ۲۶). اما توسعه شهر، در ارتباط تنگاتنگ با میزان رشد جمعیت شهری است و در این ارتباط افزایش طبیعی جمعیت شهری، میزان مهاجرت خالص به شهر، انتقال ساخت جمعیتی جوامع غیر شهری به شهر و ساخت جمعیت شهر از عوامل اساسی به شمار می‌روند.

مهاجرت نیز به عنوان یکی از معلولهای سیاسی اقتصادی و اجتماعی، که خود تأثیر عمده‌ای در ایجاد ساختارهای جدید اقتصادی - اجتماعی دارد، نقش عمده‌ای در توسعه‌ی فیزیکی شهرها بر عهده داشته است. نرخ رشد شهری هم مهمترین پدیده‌ی تغییر شکل سکونتگاههای انسانی در کشورهای در حال توسعه است و نیاز به مدیریت بهتر برای این رشد توسط اشخاص، اجتماعات و حکومتها حیاتی است. در این کشورها، شهرها به طور معمول دو سوم افزایش جمعیت کل و بیشتر از نصف رشد جمعیت شهری و در نتیجه افزایش طبیعی و مهاجرت روستا به شهر را جذب می‌کنند (مک‌گیل، ۱۹۹۸: ۴۶۴).

ت) عوامل سیاسی و نقش دولت‌ها در توسعه شهر

سیاست دولت‌ها از جنبه‌های مختلف می‌تواند در توسعه‌ی شهرها مؤثر باشد، از جمله توسعه‌ی شهرهای اداری، سیاسی، وابستگی اقتصادی شهرهای جهان سوم، روابط تولیدی حاکم بر جامعه و ایجاد زاغه‌نشینی، حومه‌نشینی، فرسودگی شهر مرکزی، ایجاد بانک زمین و کنترل فرم توسعه‌ی شهرها و استفاده‌ی بهینه از زمین‌های شهری،

دخیل است. امروزه، نقش دولتها در فضا سازی جغرافیایی، که قبلاً در مطالعات جغرافیایی فراموش شده بود، از عوامل تعیین کننده است و در تمام زمینه‌های جغرافیایی، به ویژه جغرافیای شهری، بر آن تأکید می‌شود (شکویی، ۱۳۷۳: ۲۹-۳۱). لذا تصمیم‌گیریهای سیاسی می‌توانند مجموعه‌ی یک شهر را جاذب یا عاری از جذابیت سازند و میتوانند وضعیتی را که برای سرمایه‌گذاری و همچنین جایگزینی‌های دیگر مساعد است، به طور کامل تغییر دهند. از جمله‌ی این تصمیمات، تعیین خطوط مرزی و تأثیر آن بر رشد و توسعه‌ی شهر و همچنین انتقال نقش‌های اداری و ارشادی به شهرهاست که بر دینامیزم شهرها مؤثر است.

نقش دولت‌ها و تصمیمات سیاسی و اقتصادی آنها، بسته به متمرکز بودن یا نبودن امور سیاسی و اجتماعی کشورها، اثرات خارجی متفاوتی از خود بر جای می‌گذارند. در نظام سرمایه‌داری، نقش دولت‌ها در فرایند توسعه‌ی شهرها، چندان چشمگیر نبوده است، ولی در اقتصاد برنامه‌ریزی شده، دولتها مهمترین نقش را دارند. آنها سیاست‌های اقتصادی را تعیین می‌کنند و سرمایه‌ها را در مسیرهای تعیین شده به کار می‌گیرند. در نتیجه، از توسعه‌ی شهرهای بسیار بزرگ جلوگیری می‌کنند. در نواحی نامساعد، حقوق و دستمزد بیشتری می‌پردازند و به توسعه‌ی شهرهای میانی و کوچک و سرمایه‌گذاری در آنها، اولویت می‌دهند (شکویی، ۱۳۷۳: ۲۳۹).

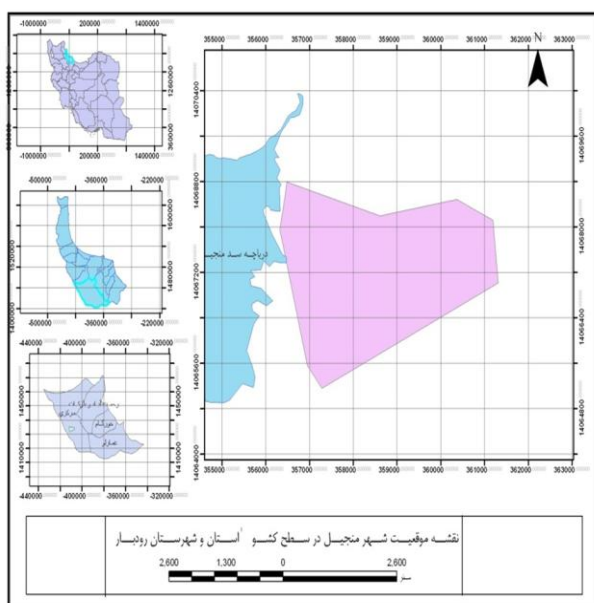
معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر منجیل از شهرهای شهرستان رودبار در استان گیلان است. این شهر در شمال کشور و مرکز تجاری شهرستان رودبار شناخته می‌شود. طبق سرشماری سال ۱۳۹۰ شهر منجیل دارای ۱۷۳۶۹ نفر و ۵۰۳۰ خانوار می‌باشد. این شهر در زمین لرزه ۳۱ خرداد ۱۳۶۹ کاملاً ویران گردید و پس از بازسازی، محدوده روستای هرزویل در شرق شهر به آن ملحق شد. رودهای شاهرود (از شرق و ارتفاعات الموتو طالقان) و قزل اوزن (از غرب و پس از عبور از دره طارم) در شهر منجیل بهم می‌رسند که از اواخر دهه ۱۳۳۰ خورشیدی در محل تلاقی آنها در مجاورت منجیل سد سپیدرود احداث شده است که دریاچه پشت این سد نیاز شالی‌کاران و کشاورزان گیلانی را در بهار و تابستان تأمین نماید. ضمن آنکه برای خود منجیل جاذبه‌ای گردشگری بوجود آورده و موجب تعدیل هوا گردیده است. استقرار منجیل در دهانه دره سپیدرود، این شهر را در محل تلاقی دو نوع آب و هوای خشک بیابانی و معتدل و مرطوب خزری قرار داده که این امر موجب بادخیزی شدید منجیل شده است. بهمین علت از اوایل دهه ۱۳۷۰ چندین نیروگاه بادی برای تولید برق از بادهای منطقه در منجیل نصب شده است.

جدول ۱- تعداد جمعیت و خانوار استان گیلان، شهرستان رودبار و شهر منجیل (۱۳۹۰)

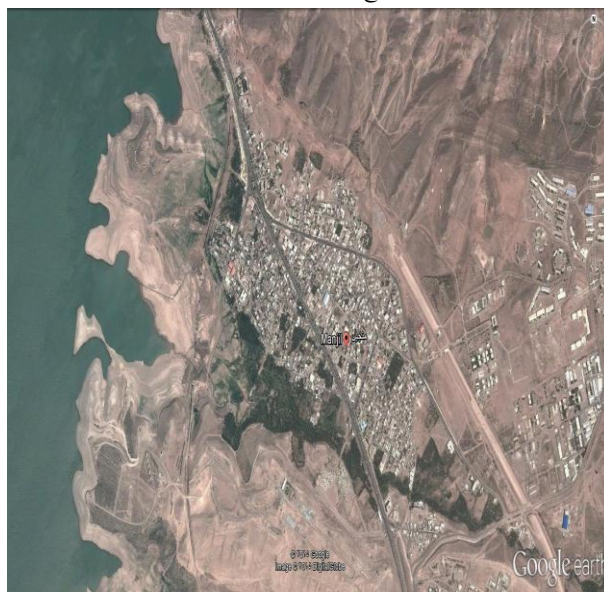
محدوده	تعداد جمعیت	تعداد خانوار
استان گیلان	۲۴۸۰۸۷۴	۷۷۷۶۸۴
شهرستان رودبار	۱۰۰۹۴۳	۳۰۳۵۰
شهر منجیل	۱۷۳۶۹	۵۰۳۰

منبع: یافته‌های پژوهش

نقشه ۱- موقعیت شهر منجیل در کشور، استان و شهرستان رودبار

منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۱: موقعیت شهر منجیل

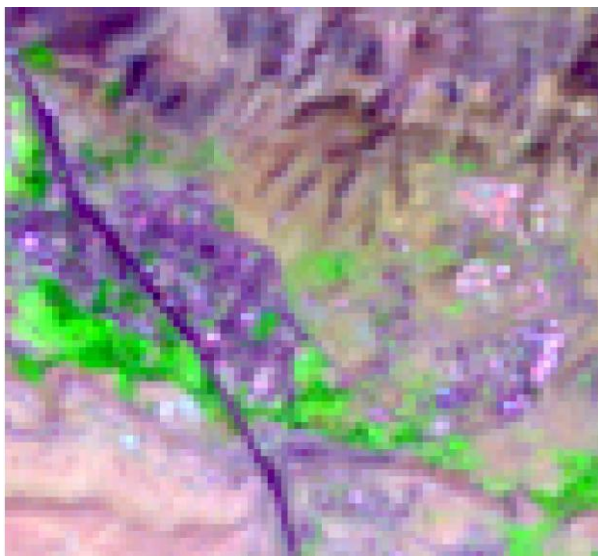
منبع: GoogleEarth: ۲۰۱۳

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش مبتنی بر روش‌های پیمایشی (میدانی) و اسنادی است. بدین منظور برای کشف تغییرات ابتدا تصاویر ماهواره‌های لندست سالهای ۱۳۷۷ الی ۱۳۹۳ برای استخراج کلاسهای طیفی در شهر منجیل اخذ گردید. تصاویر اخذ شده به لحاظ دقت مکانی ارزیابی گردیدند و اگر از دقت لازم برخوردار نبودند تصحیحات هندسی روی آنها اعمال گردید. برای تفکیک بهینه طبقات طیفی طبقه‌بندی خوشه‌ای استفاده گردید و با طبقات کاربری شناسایی شده منطبق گردید. و از میان روشهای طبقه‌بندی تصویر روش فازی

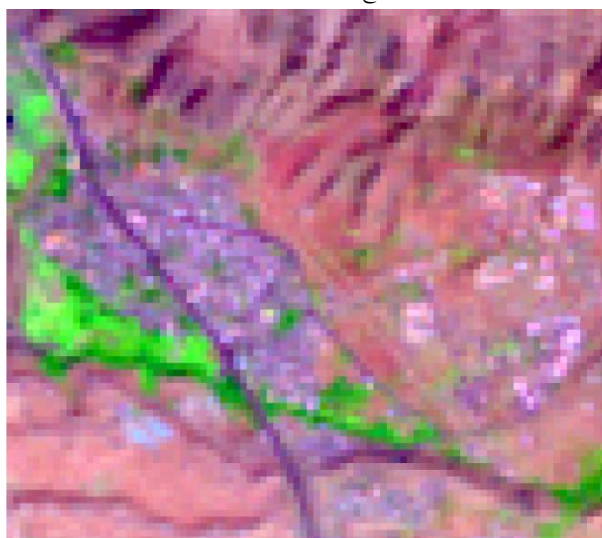
آرت مپ^۱ در نرم افزار ادریسی^۲ مورد استفاده قرار گرفته است. در مرحله بعدی برای شناسایی بهتر تغییرات از مدل تغییرات زمانی زمین^۳ استفاده گردید و در نهایت در نرم افزار سیستم اطلاعات جغرافیایی به تهیه نقشه‌های موضوعی اقدام شده است.

متغیرهای مستقل این تحقیق شامل، خطوط ارتباط شهری، آب و کشاورزی، توریسم و فرصت‌های شغلی و وجود پادگان‌های نظامی و متغیر وابسته روند توسعه و شکل‌گیری شهر منجیل است. شکل شماره ۲ تصاویر ماهواره‌ای بکار رفته در این پژوهش را نمایش می‌دهد.

شکل ۲: تصویر ماهواره‌ای شهر منجیل - لندست ۵ - ۱۹۹۹

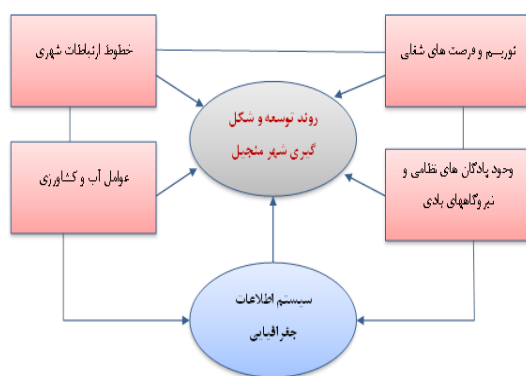
منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۳: تصویر ماهواره‌ای شهر منجیل - لندست ۵ - ۲۰۱۴

منبع: یافته‌های پژوهش

¹ - Fuzzy Art Map
² - Idrisi
³ - Land Change Modeler

شکل ۴- ارتباط متغیرها و سیستم اطلاعات جغرافیایی با روند توسعه و شکل‌گیری شهر منجیل منبع: یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش

فرضیه اول: روند تغییرات کاربری اراضی شهر منجیل طی سالهای ۱۳۷۷ الی ۱۳۹۳

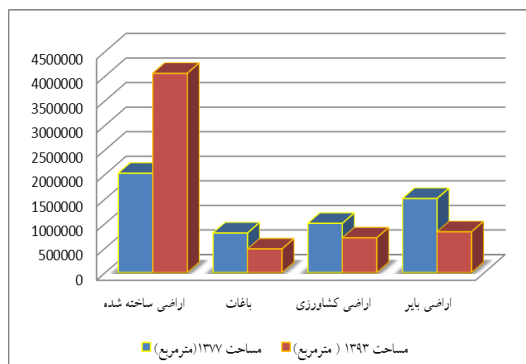
ارزیابی روند تغییرات کاربری اراضی شهر منجیل یکی از اهداف این پژوهش می‌باشد. بدین منظور با بررسی نتایج تصاویر ماهواره‌ای سال ۱۳۷۷ شهر منجیل و با توجه به نقشه شماره ۲، ۲۰۲ هکتار از اراضی شهر را اراضی ساخته شده، ۸۰،۶ هکتار را باغات، ۱۰۰ هکتار را اراضی کشاورزی و ۱۵۰ هکتار را اراضی بایر تشکیل داده است. روند تغییرات در سال ۱۳۹۳ با توجه به نقشه شماره ۳ نشان می‌دهد که از مجموع اراضی شهر ۴۰۵،۳ هکتار را اراضی ساخته شده، ۴۸ هکتار را باغات، ۷۰،۶ هکتار را اراضی کشاورزی و ۸۳ هکتار را اراضی بایر به خود اختصاص می‌دهند. جدول ۲ نتایج تفصیلی مربوط به روند تغییرات کاربری اراضی در شهر منجیل را نمایش می‌دهد.

جدول ۲: مساحت کاربری ها در شهر منجیل طی سالهای ۱۳۷۷ الی ۱۳۹۳ (هکتار، مترمربع)

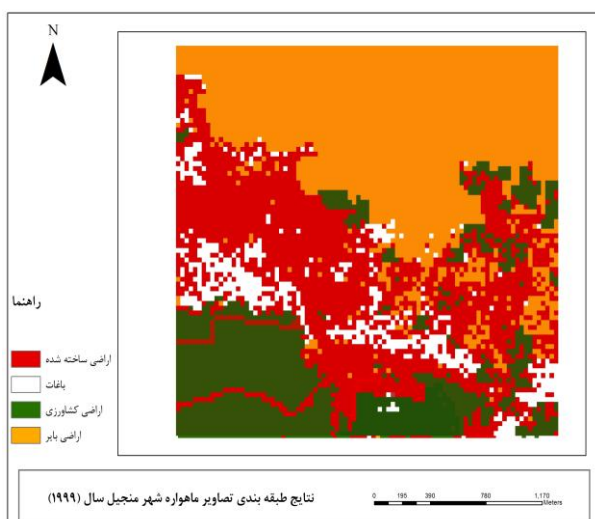
نوع کاربری اراضی	مساحت ۱۳۷۷ (مترمربع)	مساحت ۱۳۷۷ (هکتار)	مساحت ۱۳۹۳ (مترمربع)	مساحت ۱۳۹۳ (هکتار)
ساخته شده	2020989.9	202	4053755.6	405.3
باغات	805477.8	80.6	480950.6	48
کشاورزی	1000280.1	100.9	706053.3	70.6
اراضی بایر	1506252	150	830840.3	83
مجموع	5332999.8	533.5	6071599.8	606.9

منبع: یافته‌های پژوهش

روند تغییرات نشان می‌دهد که بیشترین تغییرات اراضی برای اراضی ساخته شده بوده که در سال ۱۳۷۷، ۲۰۲ هکتار بوده که در سال ۱۳۹۳ به ۴۰۵،۳ هکتار رسیده است. این مقدار برای باغات ۸۰،۶ هکتار بوده که در سال ۱۳۹۳ به ۴۸ هکتار، اراضی کشاورزی ۱۰۰ هکتار بوده که در سال ۱۳۹۳ به ۷۰ هکتار و اراضی بایر که ۱۵۰ هکتار بوده که در سال ۱۳۹۳ به ۸۳ هکتار کاهش یافته است. نمودار ۱ روند تغییرات کاربری اراضی طی سالهای ۱۳۷۷ الی ۱۳۹۳ شهر منجیل را نمایش می‌دهد.

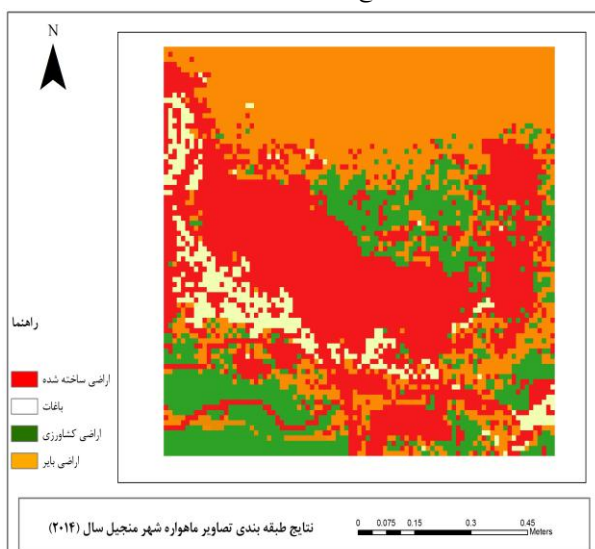

نمودار ۱: روند تغییرات کاربری اراضی طی سالهای ۱۳۷۷ الی ۱۳۹۳ (مترمربع) منبع: یافته‌های پژوهش

نقشه ۱: نتایج طبقه‌بندی تصاویر ماهواره‌ای شهر منجیل سال ۱۹۹۹ (۱۳۷۷)

منبع: یافته‌های پژوهش

نقشه ۲: نتایج طبقه‌بندی تصاویر ماهواره‌ای شهر منجیل سال ۲۰۱۴ (۱۳۹۳)

منبع: یافته‌های پژوهش

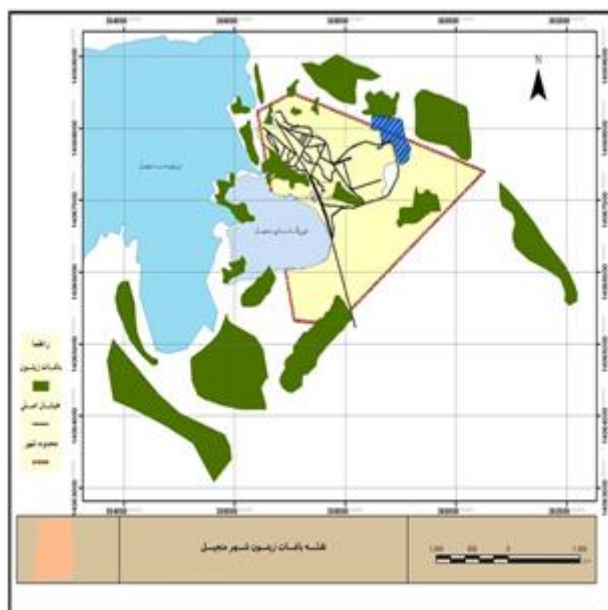
فرضیه دوم: تاثیر عامل آب و کشاورزی در پیدایش و توسعه شهر منجیل

برای پاسخگویی به این فرضیه که آیا عامل آب و کشاورزی (بهره برداری از باغات زیتون) در شکل‌گیری و پیدایش شهر منجیل تاثیرگذار بوده است یا خیر؟ با استفاده از نتایج حاصل از نقشه‌های جغرافیایی مربوط به شهر منجیل اقدام شده است:

نقشه ۴ زمین‌های کشاورزی و باغات زیتون در شهر منجیل را نشان می‌دهد، در اطراف سد منجیل زمین‌های کشاورزی و باغات زیتون فراوانی قرار دارند، که خود گواهی بر تاثیر مستقیم آب و زمین کشاورزی مرغوب تاثیر بسزایی در کشاورزی منطقه و بهره برداری از باغات زیتون داشته است. لذا با توجه به آمارهای موجود همانطور که ملاحظه می‌گردد، بهره برداری از باغات زیتون و کشاورزی مناسب در این منطقه که خود تحت تاثیر دسترسی

مناسب به منابع آبی چون سد منجیل و رودخانه‌های جاری در این منطقه است؛ مهمترین عامل در زمینه توسعه و تکوین شهر از نگاه شهروندان می‌باشد.

می‌توان اینگونه گفت که سد منجیل و رودخانه‌های همجوار یکی از عوامل تاثیرگذار در کشاورزی کنار سد منجیل، بهره برداری از باغات زیتون در اطراف سد بوده که نقشه ۲ نیز نشان‌دهنده تراکم بالا در این منطقه است. با توجه به داده‌های بدست آمده از پژوهش که مبتنی بر نقشه‌های جغرافیایی مربوط به زمین های کشاورزی و باغات زیتون در منطقه می‌توان اینگونه گفت که فرضیه مذکور که نقش عامل آب و کشاورزی را در توسعه و تکوین شهر منجیل پررنگ جلوه می‌داد، اثبات می‌گردد.

نقشه ۳- باغات زیتون شهر منجیل

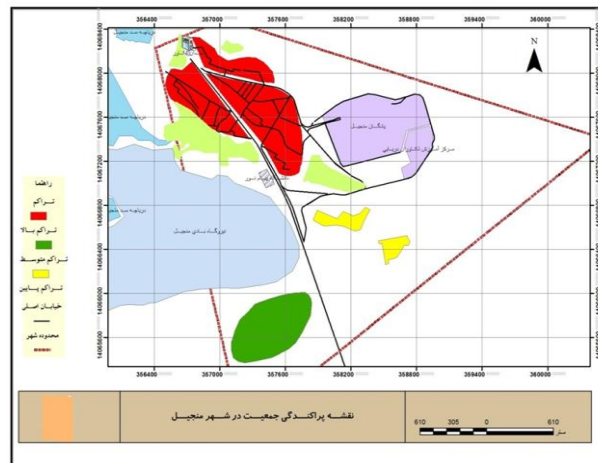
منبع: یافته‌های پژوهش

فرضیه سوم: تاثیر محور ارتباطی غرب به شرق و عامل توریسم در پیدایش و توسعه شهر منجیل قرار گرفتن شهر منجیل در محور ارتباطی شمال به مرکز و جنوب و غرب به شرق موجب اهمیت ارتباطی و توریستی شهر شده است و از عوامل پیدایش و توسعه شهر منجیل بشمار میرود، به عبارت دیگر، قرار گرفتن در محور مواصلاتی مهم قزوین به رشت، منجیل را تبدیل به اترافگاه مسافرات این مسیر پرتردد نموده است. ضمن آنکه موقعیت جغرافیایی شهر موجب شده تا علاوه بر آبدی‌های جنوب شهرستان رودبار، جمعیت حوزه روستایی طارم علیا (در استان زنجان) و طارم سفلی (در استان قزوین) جهت تأمین برخی نیازمندی‌های خود به منجیل مراجعه می‌کنند. به همین منظور نقشه‌های جغرافیایی منطقه با استفاده از سه شاخص جمعیت، رستوران و غذا خوری ها، فروشگاه‌ها مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

الف- جمعیت

یکی از مهمترین فاکتورهای سنجش شکل‌گیری و توسعه شهری؛ سنجش پراکندگی جمعیت آن است.

نقشه ۵ پراکندگی جمعیت شهر منجیل در مناطق مختلف شهر نشان می‌دهد، یکی از نقاط پر جمعیت در شهر در مسیر ارتباطی بین رشت- قزوین می‌باشد. همانطور که مشخص است، ویژگی اتراق‌پذیری شهر منجیل مخصوصاً در مسیر رشت- قزوین، سبب گردیده است که شهر منجیل در این مسیر پرتراکم گردیده است

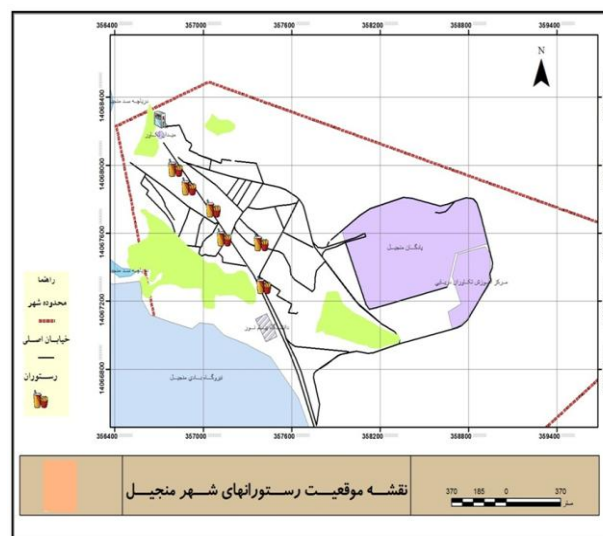

نقشه ۴- پراکندگی جمعیت در شهر منجیل

منبع: یافته‌های پژوهش

ب- رستوران و غذاخوری‌های شهر منجیل

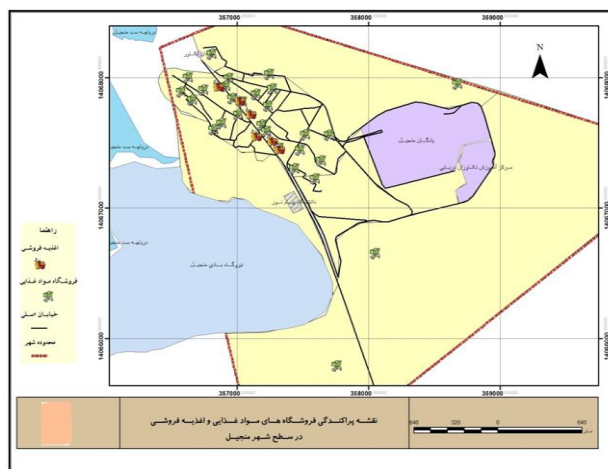
نقشه ۶ رستورانها و غذاخوری‌های شهر منجیل را نیز نشان می‌دهد، رستورانها و غذا خوری‌ها در محور مواصلاتی رشت-قزوین شکل گرفته‌اند که گویایی تقاضای منطقه و نیاز مسافران در این قسمت شهر است. همانطور که می‌دانیم بر اساس اصل تقاضا - عرضه در اقتصاد و همچنین به دلیل ویژگی اتراقی بودن شهر منجیل که به عنوان شهری در مسیر بزرگراه رشت -قزوین بسیاری از مسافران در این مسیر به استراحت می‌پردازند به همین دلیل بسیاری از غذاخوری و مسافرخانه‌های بسیاری در این منطقه شکل گرفته که به دنبال آن تراکم جمعیتی محسوسی در این منطقه بوجود آمده است.

نقشه ۵- موقعیت رستورانهای شهر منجیل

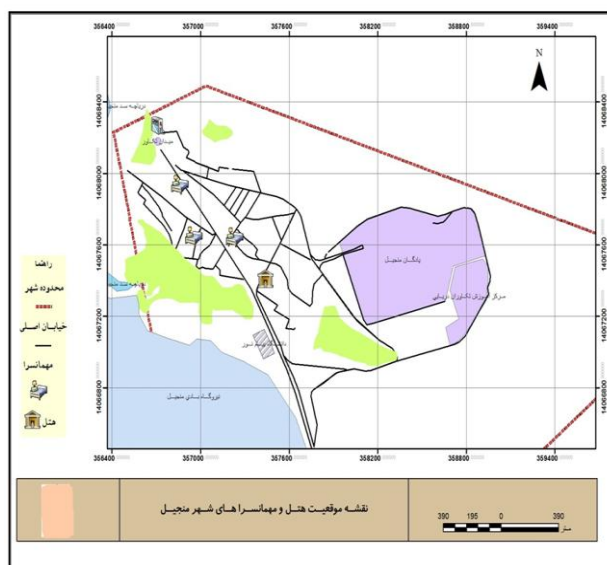
منبع: یافته‌های پژوهش

نقشه ۷ نیز مربوط به غذا خوری ها و اغذیه فروشی‌های شهر منجیل می‌باشد که نشان‌دهنده این است که بسیاری از اغذیه فروشی ها و فروشگاه‌های مواد غذایی در مسیر ارتباطی رشت-قزوین قرار گرفتند.

نقشه ۶- پراکندگی فروشگاه‌های مواد غذایی و اغذیه فروشی در شهر منجیل منبع: یافته‌های پژوهش

در ادامه نگاهی به نقشه ۸ که مربوط به هتل و مسافرخانه‌ها در شهر منجیل است؛ گواه این مدعاست که در مسیر ارتباطی رشت-قزوین چندین هتل و مسافرخانه قرار گرفته که نیاز مسافران را در این منطقه مرتفع می‌نماید. همانطور که می‌دانیم، از مهمترین دلایل شکل‌گیری و توسعه شهری محسوب می‌گردد، چراکه شکل‌گیری شهر و روند توسعه آن منوط به و تقاضای کافی برای شهروندان در منطقه می‌باشد.

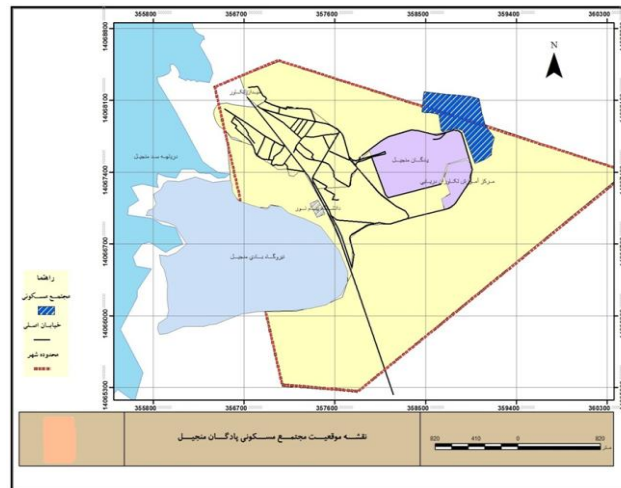
نقشه ۷- موقعیت هتل و مهمانسراها در شهر منجیل منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به داده‌های بدست آمده از پژوهش که مبتنی بر نقشه‌های جغرافیایی منطقه است می‌توان اثبات نمود که در روند شکل‌گیری و توسعه شهر منجیل عامل قرار گرفتن در مسیر ارتباطی شرق به غرب و توریسم در منطقه را مهم دانست.

فرضیه چهارم: تاثیر وجود پادگان ها و نیروگاه بادی در پیدایش و توسعه شهر منجیل در آخرین فرضیه پژوهش، نقش پادگان های نظامی و احداث نیروگاه بادی در منطقه در فرایند شکل‌گیری و توسعه شهر منجیل مورد بررسی قرار گرفته است.

الف) - پادگان های نظامی

نقشه ۹ موقعیت پادگان نظامی شهر منجیل و مجتمع های مسکونی واقع شده در کنار آن را نشان می‌دهد، که وجود چنین شهرک هایی علاوه بر تراکم جمعیتی قابل ملاحظه در این منطقه، دامنه فعالیت های اقتصادی در این منطقه را افزایش می‌دهد و در کنار آن باعث بوجود آمدن تقاضا برای خدمات مختلف شهری می‌گردد، لذا بر اساس مدل تقاضا- عرضه یکی از عوامل شکل‌گیری شهر منجیل را می‌توان وجود همین پادگان های نظامی در شهر دانست.

نقشه ۸- موقعیت مجتمع مسکونی پادگان منجیل منبع: یافته‌های پژوهش

ب) - نیروگاه‌های بادی

بدلیل وجود بادهای شدید در جلگه منجیل در سال ۷۱ توسط سازمان انرژی اتمی ایران، اولین سازه‌های نیروگاه بادی بر فراز تپه‌ای مشرف به شهر، به بهره برداری رسید که تعداد آن در حال حاضر به ۴۵ توربین از نوع ۵۰۰kwh و ۵۵۰kwh و مقدار برق تولیدی آنها، سالانه ۲۵۲/۲۸۸/۰۰۰ کیلو وات ساعت بالغ میشود. به گفته کارشناسان در منطقه منجیل و حومه آن در صورت ایجاد راه‌های ارتباطی و جاده، می‌توان پارک‌هایی را از توربین های بادی ایجاد کرد که علاوه بر تولید برق که هیچگونه آلودگی زیست محیطی را بر خلاف نیروگاه فسیلی در بر ندارد. چشم اندازهای بسیار زیبایی را با این سازه‌های آهنی بوجود آورد.

شکل ۵- نمایی از نیروگاههای بادی شهر منجیل

منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۶- نمایی دیگر از نیروگاه‌های بادی شهر منجیل

منبع: یافته‌های پژوهش

لذا با توجه به یافته‌های مبتنی بر نقشه‌های جغرافیایی، می‌توان گفت که در روند شکل‌گیری و توسعه شهر منجیل عامل انرژی بادی، تاسیس نیروگاه بادی و وجود پادگان در این منطقه مهم تلقی گردیده، اثبات می‌گردد.

نتیجه‌گیری و بحث

از زمان پیدایش شهرها، عوامل متعددی در ایجاد شهرها مؤثر بوده‌اند و روند شکل‌گیری شهرها، متأثر از عوامل جغرافیایی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی گوناگونی است. بدین منظور پژوهش حاضر در جستجوی یافتن عوامل شکل‌گیری شهر منجیل، به بررسی روند شکل‌گیری و توسعه شهر منجیل بواسطه نقشه‌های جغرافیایی، عوامل اجتماعی مهم در این فرایند و روند تغییرات کاربری اراضی طی سالهای ۱۳۷۷ الی ۱۳۹۳ را مورد بررسی قرار داده است. با مطالعه اولیه آمار و اسناد بدست آمده از پژوهش‌های قبلی و همچنین مطالعه‌ای کتابخانه‌ای ۴ عامل آب و کشاورزی (بهره برداری از باغات زیتون)، قرار گرفتن در محور ارتباطی شرق به غرب، عامل پادگان‌های نظامی و نیروگاه بادی و جاذبه‌های گردشگری منطقه و جذب توریست به عنوان عامل‌های مهم در فرایند شکل‌گیری و توسعه شهر منجیل انتخاب و مورد بررسی قرار گرفتند. همانطور که نتایج این پژوهش نشان دادند، که روند تغییرات کاربری اراضی شهر منجیل طی سالهای مورد مطالعه نشان از تغییرات به نفع اراضی ساخته شده که در سال ۱۳۷۷، ۲۰۲ هکتار بوده که در سال ۱۳۹۳ به ۴۰۵ هکتار رسیده است. یکی از مهمترین عوامل در ایجاد و گسترش شهر منجیل وجود منابع آب و کشاورزی (بخصوص بهره برداری از باغات زیتون) در منطقه بوده است. بگونه‌ای که منجیل سرسبزترین شهر در منطقه‌ای بشمار می‌آید که لوشان، رودبار در مجاورت آن قرار گرفته‌اند. وجود منابع آبی گسترده در حوزه شهر منجیل، سد منجیل و کشت وسیع زیتون در منجیل از علل مهم اشتغال‌زایی و متعاقب آن تراکم جمعیتی می‌باشد، که بر روند شکل‌گیری و توسعه شهری تاثیرگذار است.

بر اساس اصل تقاضا - عرضه در اقتصاد و همچنین به دلیل ویژگی اترافی بودن شهر منجیل که به عنوان شهری در مسیر بزرگراه رشت - قزوین بسیاری از مسافران در این مسیر به استراحت می‌پردازند، به همین دلیل بسیاری از غذاخوری‌ها و مسافرخانه‌ها، در این حوزه شکل گرفته که به دنبال آن تراکم جمعیتی محسوسی در آن شاهد هستیم. نگاهی به نقشه جغرافیایی مربوط به هتل و مسافرخانه‌ها در شهر منجیل گواه این مدعاست که در مسیر ارتباطی

رشت-قزوین چندین هتل و مسافرخانه قرار گرفته که نیاز مسافران را در این منطقه مرتفع می‌نماید که از مهمترین دلایل شکل‌گیری و توسعه شهری محسوب می‌گردد، چرا که شکل‌گیری شهرو روند توسعه آن منوط به تقاضای کافی برای شهروندان است.

یکی از مهمترین ویژگی‌های حوزه منجیل وجود پادگان‌های نظامی و همچنین وجود انرژی پایان ناپذیر باد در آن است، که مسئولان را برآن داشت تا با احداث نیروگاه بادی، علاوه بر استفاده از انرژی باد، برای تامین برق، برای بسیاری از شهروندان به طرق غیرمستقیم اشتغال‌زایی نماید، در نتیجه، عامل وجود پادگان‌های نظامی، انرژی باد و تاسیس نیروگاه بادی در این شهر، از عوامل تاثیرگذار در شکل‌گیری و توسعه شهر منجیل است. سرانجام؛ قرار گرفتن در مسیرهای ارتباطی و حاصلخیزی خاک و مساعد بودن کشاورزی در روند شکل‌گیری و توسعه شهر منجیل انکار ناپذیر است. شهر منجیل در سر راه ارتباطی استان گیلان و استان قزوین قرار گرفته است و به نوعی دروازه ورود به گیلان و دستیابی به پایتخت به شمار می‌رود. قرارگیری در کنار بزرگترین منبع آبی استان گیلان یعنی سد منجیل پتانسیل ایجاد کشاورزی پیشرفته را در منطقه با توجه به ۳ عامل مهم: خاک کشاورزی یا زمین؛ راه ارتباطی و منابع آب فراهم کرده است و میتواند در تولید محصولات کشاورزی و انتقال آن به نواحی مرکزی کشور نقش مهمی ایفا کند. وجود دریاچه سد منجیل در سمت غرب و همچنین اراضی باغی در سمت شرق و ارتفاعات بلند توسعه شهر را با محدودیت‌هایی مواجه نموده است و این امر به ناچار به توسعه خطی شهر در طول مسیر اصلی جاده رشت به قزوین منجر می‌گردد که این امر لزوم توجه بیشتر به سیستم حمل و نقل را دو چندان می‌کند چرا که در طول توسعه و گسترش خطی شهر در امتداد جاده اصلی و سکونت افراد بیشتری در این بخش‌ها دسترسی افراد به نواحی بازار داخل شهر با مشکل دچار خواهد شد.

پیشنهادات

در ارتباط با روند توسعه و شکل‌گیری شهر منجیل توجه به راهکارهای زیر مورد توجه است:

- گسترش فعالیت‌های گردشگری مرتبط با توانمندی‌های شهر منجیل از قبیل قایقرانی در مجموعه استخر سد منجیل

- احداث مجتمع رفاهی و تفریحی در این مکان زیبا و رعایت فاصله حریم امنیتی از تاج و تونل‌های سد (با توجه به اینکه مسیر جدید بزرگراه قزوین به رشت شهرهای رستم آباد و لوشان را خارج از دسترس مسافران قرار داده است)

- ارائه خدمات زیربنایی به کشاورزان برای توسعه اراضی کشاورزی (از قبیل تجهیز و نوسازی اراضی، یکپارچه‌سازی اراضی) اراضی پیرامون شهر

- تعیین و ترویج الگوی تولید (کشت) متناسب با مزیت‌های نسبی مناطق اکولوژیک کشاورزی

- تقویت برنامه‌های درآمد و اشتغال‌زا در مناطق روستایی و گسترش فرصت‌های شغلی برای ماندگاری جمعیت در حوزه شهر منجیل

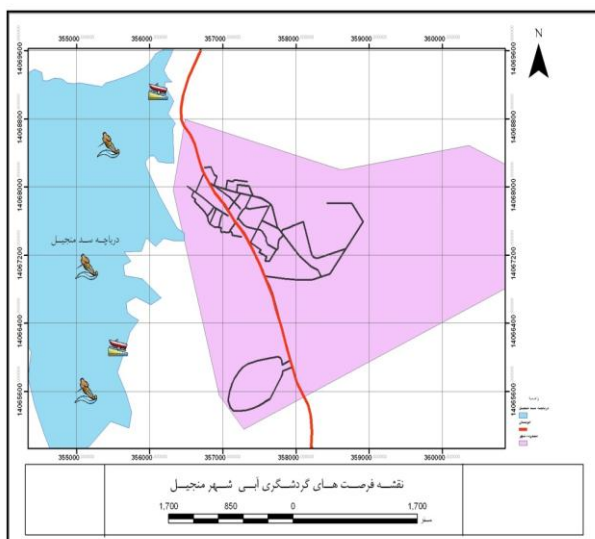
- بهبود رابطه مبادله بخش کشاورزی با سایر بخش‌های اقتصادی در شهر منجیل

- در شهر منجیل که به شهر توربین‌های بادی شهرت یافته است حدود ۸۰ هکتار شامل بخش اعظمی از زمینهای مرغوب این شهر به نیروگاه بادی اختصاص یافته و نیروگاه با استقرار قریب به ۵۰ توربین بادی در تولید بخشی از انرژی برق کشور سهم داشته و ظرفیت تولید را افزایش داده است. انتظار این است نیروگاه بادی بخشی از درآمد خود را که قانون معین کرده از محل عوارض تولید و فروش خود به شهرداری منجیل اختصاص دهد تا شهرداری بتواند در ارائه خدمات شهری نقش خود را بهتر ایفاء کند.

- با توجه به محدودیت طبیعی و فضایی شهر رودبار (مرکز شهرستان که در دره سپیدرود قرار دارد) و فضای باز و هموار حوضچه منجیل) بهتر است برخی فعالیت‌های اداری و تجاری و خدماتی مرکز شهرستان به منجیل منتقل شود)

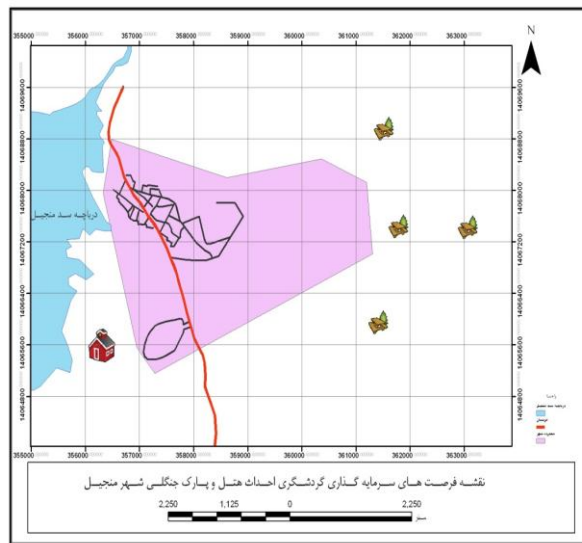
- با توجه به وزش باد شدید در نیمه اول سال در شهر منجیل برای زیست‌پذیری بیشتر و امکان فعالیت‌های روزمره در شهر باید معماری و طراحی شهری متناسب با این ویژگی اقلیمی برای معابر، میدان‌ها و دیگر اماکن شهرها نمود. - با توجه به مسیر جدید کمربندی جاده قزوین رشت که از حاشیه منجیل عبور می‌کند، بخش مرکزی و تجاری این شهر نیز از دسترس برخی مسافران که قصد عبور سریع دارند، خارج میشود بنابراین باید سرو تاریخی چند هزار ساله هرزویل که ارزش تاریخی، طبیعی و گردشگری دارد مورد دسترس مسافران و گردشگران مسیر قرار گیرد تا بیش از پیش مورد بهره برداری قرار گیرد. بطور کلی توسعه آبی شهر می‌بایست عمود بر مسیر پیشین به سمت هرزویل در کوهپایه شرقی صورت پذیرد.

- با توجه به عبور مسیر راه آهن جدید قزوین از مرکز شهر منجیل، این شهر بعنوان یکی از مهمترین ایستگاه‌های مسیر به شمار می‌رود که موجب اتصال ساکنان نیمه جنوبی شهرستان رودبار، ساکنان نواحی طارم علیا و طارم سفلی در استان‌های زنجان و قزوین به حمل و نقل زلیلی گردد.

نقشه ۹: فرصت‌های گردشگری آبی شهر منجیل

منبع: یافته‌های پژوهش

نقشه ۱۰: فرصت‌های سرمایه‌گذاری گردشگری احداث هتل و پارک جنگلی شهر منجیل

منبع: یافته‌های پژوهش

منابع

- اردشیری، مهیار و همکار (۱۳۸۵) تنوع، همگرایی و مشارکت در طراحی و ساخت مراکز شهری، کنگره بین‌المللی طراحی شهری، اصفهان.
- باقری، مهدیه و همکار (۱۳۹۰) نابرابری اقتصادی و شکل‌گیری و رشد سکونتگاههای غیر رسمی در شهرها- با تاکید با مورد ایران، فصلنامه توسعه شهری، تهران: ۱۶۰-۱۵۲
- بذرگر، محمدرضا (۱۳۸۲) شهرسازی و ساخت اصلی شهر، انتشارات کوشامهر، شیراز.
- حسین زاده دلیر، کریم (۱۳۸۰) برنامه ریزی ناحیه‌ای، انتشارت سمت.
- خلیل آباد، حسین و همکاران (۱۳۸۹) نقش تاریخی وقف در شکل‌گیری شهر اسلامی، فصلنامه علمی و پژوهشی شهر اسلامی و ایرانی: ۳۰-۴۲
- راجرز، ریچارد (۱۳۸۷) عینیت در معماری، ترجمه عدیلی، انتشارات همام، تهران.
- رهنمایی، محمد تقی (۱۳۶۹) مجموعه مباحث و روشهای شهرسازی، (جغرافیا) وزارت مسکن و شهر سازی.
- شکویی، حسین (۱۳۷۳) دیدگاههای نو در جغرافیای شهری، انتشارات سمت.
- شبیعه، اسماعیل (۱۳۸۰) مقدمه ای بر مبانی برنامه ریزی شهری، انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران.
- فروودی، رحمت الله (۱۳۸۶) چگونگی شکل‌گیری شهر پاکدشت، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی: ۱۵۵
- قلی پور آریان و همکاران (۱۳۹۰) بررسی عوامل موثر در شکل‌گیری و توسعه موثر شهری، نشریات هنرهای زیبا، معماری و شهرسازی: ۳۷-۴۶
- مک نیل، پاتریک (۱۳۷۶) روش های تحقیق در علوم اجتماعی، ترجمه ی محسن ثلاثی-تهران: نشر آگاه.
- یوسفی فر، شهرام (۱۳۹۰) الگوهای پیدایش شهر و شهرنشینی در تاریخ ایران، تاریخ ایران، شماره ۶۴/۵.
- Bentley, Ian (1999). *Urban transformations, power and urban design*, Routledge, USA & Canada.
- Buzbee, W. (2004). *Urban Sprawl, Federalism, and the Problem of Institutional Complexity*. *Fordham Law Review*, 68, 57
- Elnazir, R, et.al. (2004). *Satellite remote sensing for urban growth assessment in Shaoxing City, Zhejiang Province*, *Journal of Zhejiang University Science*, 5 (9): 1095-1101.
- Ellin, Nan (2006), *"Integral Urbanism"*, Architectural Press, New York.
- Fiske, John (1993), *"Power Plays, Power Works"*, ISBN 0860916162.
- Mc Gill, ronald (1998). *Urban management in developing countries*. *Cities*. Vol,1.No 6. 21. -Neuman, N. (2004). *Fiscal Impacts of Alternative Land Development Patterns in Michigan: the Costs of*

Current Development verses, Compact Growth Prepared for the Southeast Michigan Council of Governments.

Punia, M. Singh. L. (2012). Entropy Approach for Assessment of Urban Growth: A Case Study of Jaipur, INDIA, J indian Soc Remote Sens 40 (2): 231-244.

Richard, peiser(2002) “ Decomposing urban sprawl”. Town planning Review. Liverpool. Vol, 172.No3.

Xiao, Jieying et.al. (2006), Evaluating urban expansion and land use change in Shijiazhuang, China, By using GIS and remote sensing, Landscape and Urban Planning 75: 80-96.